

27.06.2013

Oikeudenhoidon uudistamisohjelma vuosille 2013-2025, Oikeusministeriö julkaisu Mietintöjä ja lausuntoja 16/2013

Espoon käräjäoikeus esittää lausuntonaan uudistamisohjelmasta seuraavaa:

Lähtökohdat

Lähtökohtana ehdotuksessa on, että perus- ja ihmisoikeuksien edellyttämä oikeusturva on tuotettava nykyistä vähemmillä kokonaiskustannuksilla eli oikeudenhoidon tehokkuutta on parannettava. Lähtökohdat-jaksossa tuodaan esiin myös se, että 3/4-osaa oikeuslaitoksen menoista kohdistuu henkilöstöön ja että jos vaadittavat sopeuttamistoimet tehtäisiin kokonaan henkilöstöä vähentämällä, tämä merkitsisi 450 henkilötyövuoden vähentämistä.

Tavoitetila vuoteen 2025 mennessä

Espoon käräjäoikeudella ei ole huomauttamista tavoitetilan kuvaukseen johtamisen, osaamisen, asioiden käsittelyn ja maksujen osalta.

Tuomioistuinlaitosta koskevassa tavoitetilassa todetaan, että tuomioistuinten työmäärä on laskenut, tuomioistuinten määrää on olennaisesti vähennetty, alioikeuksien tuomiopiirit määräytyvät tarkoituksenmukaisella tavalla ja tuomareita ja muuta lainkäyttöhenkilöstöä tarvitaan nykyistä vähemmän eikä lautamiehiä enää ole.

Tavoitetilaa määriteltäessä tarkastelukulma on ollut laaja käsittäen kaikki oikeusasteet ja niin yleisen kuin hallintotuomioistuinlinjankin. Käräjäoikeuden näkökulmasta tavoitetila, jossa käräjäoikeuksien määrää on olennaisesti vähennetty ja työmäärä ja lainkäyttöhenkilöstön määrä on vähentynyt, tuntuu kuitenkin epärealistiselta.

Lautamiesjärjestelmän poistamisen asettamista tavoitteeksi ennen kuin asiasta on käyty riittävän laaja yhteiskunnallinen keskustelu, käräjäoikeus ei pidä suotavana.

Ehtdotus 3

Tältä osin todetaan vain se, että tietojärjestelmien helppokäyttöisyyteen on panostettava huomattavasti enemmän kuin nykyisiä järjestelmiä kehitettäessä on tehty. AIPA:n kohdalla tehty panostus näkynee myös niin, että tietojärjestelmät ovat helppokäyttöisiä.

Ehdotus 4

Ehdotuksessa esitetty korostaa tuomioistuinviraston perustamisen tärkeyttä myös koulutustoiminnan kehittämisen osalta.

Ehdotus 6

Käräjäoikeus kannattaa tuomioistuinviraston perustamista ja pitää tärkeänä tämän asian viemistä eteenpäin mahdollisimman pian.

Ehdotukset 7 ja 8

Käräjäoikeus kannattaa erillisten tuomioistuinlinjojen hyötyjen ja haittojen selvittämistä. Tämän selvitystyö pitäisi käynnistää mahdollisimman pikaisesti.

Ehdotus 11

Espoon käräjäoikeudella ei ole omaa kokemusta käräjäoikeuksien yhdistämiseen liittyvistä seikoista. Vuonna 2010 tapahtunut käräjäoikeuksien määrän puolittaminen oli kuitenkin niin suuri rakenteellinen uudistus, että Espoon käräjäoikeus yhtyy mietinnössä esitettyyn eriävään näkemykseen siitä, että merkittävää tarvetta käräjäoikeuksien määrän vähentämiseen ei ole.

Ehdotus 14

Summaaristen asioiden siirtämisellä ulosottoon ja keskittämisellä 1-3 käräjäoikeuteen voidaan saavuttaa säästöjä henkilötyövuosissa. Säästöjä syntyy myös kun kaikki asiat viimeistään AIPA:n myötä tulevat vireille sähköisesti. Summaarisiin asioihin liittyvät tiedoksiannot ovat merkittävä osa haastemiesten työmäärästä. Kuten mietinnössä todetaan, tulee järjestelmän uudistamisen yhteydessä ratkaista tiedoksiantotoiminnan järjestäminen.

Summaaristen asioiden osalta on huomattava, että vaikka puhutaan suurista asiamääristä, järjestelmän uudistaminen ei juurikaan vaikuta lainkäyttöhenkilöstön työmäärään, koska riittaiset asiat kaiketi nykyiseen tapaan tulisivat käräjäoikeudessa käräjätuomareiden tai -notaareiden ratkaistaviksi.

Tärkeätä on, että tässä asiassa ratkaisu tehtäisiin mahdollisimman nopeasti.

Ehdotus 15

Käräjäoikeus kannattaa jatkokäsittelylupajärjestelmän laajentamista.

Ehdotukset 23 ja 51

Käräjäoikeus kannattaa asiantuntija-avusteisen huoltoriitamenettelyn laajentamista koko maahan.

Tuomioistuinsovittelun nykyistä laajempaa käyttöä muissakin riita-asioissa

edistäviä toimenpiteitä olisi syytä harkita. Kokemukset tuomioistuinsovittelusta ovat osoittaneet, että sovittelussa voidaan saavuttaa ratkaisu varsin laajoissa-kin riita-asioissa. Näissä tapauksissa tuomioistuimen resursseja säästyy, kun pääkäsittely ja tuomion laatiminen jäävät pois. Tuomioistuinsovittelu menettelynä jakaa edelleen mielipiteitä. On kuitenkin tärkeätä nähdä sen merkitys riidan ratkaisussa täysimittaisen oikeudenkäynnin vaihtoehtona. Onnistuneessa sovittelussa saavutetulla sovinnolla on vähintään yhtä suuri merkitys asian-osaisten kannalta kuin tuomioistuimen resurssien säästön kannalta.

Ehdotuksessa on viitattu Oulun kärjäoikeudessa sovittelusta saatuihin hyviin kokemuksiin. Tuomioistuinsovittelun soveltamisen laajuus vaihtelee kuitenkin suuresti kärjäoikeuksittain. Tämä johtunee sekä kärjäoikeuksien että myös eri alueilla toimivien asianajajien ja muiden avustajien toimintatavoista ja monista muistakin syistä. Jotta sovittelumenettelyn käyttö laajentuisi ja olisi yhdenmukaisempaa, voitaisiinko sitä ohjata lainsäädännöllä sen sijaan, että nyt kärjäoikeudet vaihtelevasti pyrkivät ohjaamaan asioita tuomioistuinsovitte- luun. Tämä olisi harkitseminen arvoista.

Asiantuntijoiden käyttö riita-asian sovittelussa on nykyisen lain mukaan mahdollista. Asiantuntijan nimeää sovittelija saatuaan valinnalle osapuolten hyväksymisen. Avustajan nimeämisestä aiheutuvat kustannukset tulevat osapuolten kannettaviksi. Asiantuntijoita ei juurikaan käytettäne muiden kuin huoltoriitojen sovittelussa. Tämä johtunee siitä, että tuomioistuinten käytössä ei ole asiantuntijaverkostoa, jonka pohjalta sovittelija tarvittaessa voisi tehdä aloitteen asiantuntijan käyttämisestä sovittelussa.

Ehdotus 24

Kärjäoikeus kannattaa lautamieskokoonpanoon kuuluvien lautamiesten määrän vähentämisen selvittämistä. Tämä on lainsäädännöllisesti varsin yksinkertainen asia. Oikeudenhoidon uudistamisen kannalta sillä ei ole merkitystä muutoin kuin vähäisehkönä säästötoimenpiteenä.

Lautamiesten määrän vähentäminen yhdellä ei vielä sisällä periaatteellista kannottoa lautamiesjärjestelmään itsessään. Nykyisten säännösten mukaan pääkäsittelyä voidaan jatkaa yhden tuomarin ja kahden lautamiehen kokoonpanossa, jos yhdelle lautamiehelle kesken pääkäsittelyn tulee este. Olisiko sääntely jatkossa se, että jos toiselle lautamiehelle tulee este pääkäsittelyn aikana, pääkäsittely voitaisiin saattaa loppuun tuomarin ja lautamiehen muodostamassa kokoonpanossa?

Muutoksen johdosta lautamiesten osallistuminen istuntoihin vähenee. Lautamiesten tarve toimikaudelle 2013-2017 pyrittiin mitoittamaan niin, että laskennallisesti kaikille lautamiehille tulisi 12 istuntoa kalenterivuositain. Lautamiesten vähentäminen kokoonpanoista johtaa lyhyellä aikavälillä siihen, että tämä ei lautamiesten nykyisen toimikauden loppupuolella välttämättä toteudu.

Uudistamisohjelmassa todetaan, että pidemmällä aikavälillä lautamiesjärjestelmästä olisi syytä kokonaan luopua. Kärjäoikeus yhtyy tässä kysymyksessä presidentti Könkkölän eriävän näkemyksensä perusteluissa esittämään.

Ehdotus 26 ja 29

Kärjäoikeus kannattaa kohdassa 26 ehdotettujen selvitysten tekemistä.

Ehdotus 29 on yksi tärkeimmistä lyhyen aikavälin toimenpiteistä pääkaupunkiseudulla toimivan käräjäoikeuden näkökulmasta. Ehdotuksen perusteluissakin mainitaan tilanteiden olevan yleisimpiä pääkaupunkiseudulla, erityisesti Helsingissä. Selvyyden vuoksi on todettava tilanteiden olevan yleisiä myös Espoossa. Kehittämistoimet edellyttävät käytäntöjen sopimista esitutkintaviranomaisten syyttäjien ja tuomioistuinten välillä. Näin on myös käytännössä toimittu. Siitä huolimatta tuomioistuimeen tulee jatkuvasti vireille asioita, joissa syyttäjähaastetta ei ole annettu, vaikka on ollut nähtävissä, että vastaajan haastaminen tulee tuottamaan vaikeuksia tai olemaan lähes mahdotonta. Kun nämä asiat jäävät ”roikkumaan” käräjäoikeuteen, ne pidentävät keskimääräisiä käsittelyaikoja, kun ne aikanaan tavalla tai toisella - viimeistään syyteoikeuden vanhentumisen – seurauksena saadaan ratkaistuksi. Pääkäsittelyn peruuntuminen näissä asioissa aiheuttaa tarpeetonta työtä käräjäoikeuden henkilöstölle ja syyttäjille, täyttävät tarpeettomasti istuntopäiviä jne.

Keskeistä on, että nämä oikeudenkäynnin toteutumisen kannalta ongelmalliset tilanteet tunnistetaan esitutkinnassa ja esitutkintaviranomaisten ja syyttäjien yhteistyö tässä toimii.

Tarvittaessa on pikaisesti ryhdyttävä lainsäädäntötoimiin siltä osin, että epäilty voidaan velvoittaa esitutkinnan päätyttyä olemaan saapuvilla syytteen ja haasteena laatimiseen kuuluva lyhyehkö aika.

Ehdotus 27

Tiedoksiantotoiminnassa on kehitettävä nykyisten sähköisten viestintävälineiden tarjoamia mahdollisuuksia. Ehdotuksessa on mainittu resurssien oikeasta kohdentamisesta. Tämä on tärkeätä, eikä tällä hetkellä kaikilta osin ole toteutunut.

Ehdotus 28

Käräjäoikeus pitää tärkeänä sääntelyn kehittämistä niissä rikosasioissa, joissa on huomattava määrä asianomistajia.

Ehdotus 31

AIPA on tuomioistuinten työmenetelmiin lähivuosina merkittävästi vaikuttava hanke. Tärkeätä on, että hanke on koko sen kehittämisen ajan riittävästi resursoitu, jotta sillä voidaan saavuttaa ne merkittävät tuottavuustavoitteet, joita hankkeelta edellytetään. Yksi tärkeimmistä keskipitkäaikavälin tavoitteista.

Ehdotus 33

Tällä ehdotuksella ei ainakaan järjestelmän perustamisvaiheessa olisi säästövaikutuksia, pikemminkin päinvastoin. Siitä huolimatta ehdotus on selvittämisen arvoinen.

Ehdotus 34

Espoon käräjäoikeus kannattaa videoneuvottelun käytön laajentamista ja joustavoittamista. Tämän ehdotuksen eteenpäin vieminen on yksi kiireellisimmistä.

Ehdotus 35

Käräjäoikeus kannattaa ehdotusta.

Ehdotus 36

Ehdotuksessa mainittu eri tuomioistuinten järjestämien koulutusten ja laatu-hankkeiden koordinointi niin, että koulutusten ja hankkeiden hyödyt tulisivat mahdollisimman laajaan käyttöön, on tärkeää.

Ehdotus 37

Espoon käräjäoikeus pitää tärkeänä ammattimaisten hallinnollisten johtajien tarpeen selvittämistä suurissa tuomioistuinyksiköissä.

Ehdotus 39

Tuomioistuinten suoritteista perittävien maksujen kokonaistarkastelu on perusteltua. Maksujen määriin ja käyttöalaan käräjäoikeudella ei ole yksilöityä näkemystä. Tärkeää on kiinnittää huomiota siihen mietinnössä mainittuun seikkaan, että maksujen perimiseen liittyvää tuomioistuinten työmäärää ei lisättäisi vaan mieluummin vähennettäisiin. Maksujen perimisessä tulee hyödyntää sähköisiä menetelmiä ja tämä tulee ottaa huomioon AIPA:n kehittämisessä. Tuomioistuinmaksujen kokonaistarkastelu on järkevää aloittaa mahdollisimman pian.

Laamanni

Olli Saunanoja